

TEMA: SIKKERHED

Sikkerhed på legepladsen. ... det er ikke for børn!

Skal vi have amerikanske tilstande med manualer for børns leg eller skal vi finde en mere fornuftig måde at forvalte legerummet på?

Af Soc.Pæd. Mogens Tom Jensen, LegeStafetten

”En dromedar er en hest, der er designet af en komite”, lyder det.

Ingen formår som vi voksne at gøre livet besværligt for os selv og hinanden. Værst er det imidlertid, når den måde vi griber sagerne an på, går ud over andre end os selv - for eksempel børnene.

Er standarden for legepladssikkerhed blevet til en dromedar?

Legepladssikkerheden er nemlig et oplagt eksempel på, hvordan de bedste intentioner ud fra de bedste motiver langsomt men sikkert udvikler sig til noget, der i mange tilfælde har en direkte modsatrettet effekt. Denne artikel diskuterer ovenstående problemstilling og lægger op til en mere nuanceret debat om ’sikkerhedsbølgen’ på de danske legepladser - en debat som skal medvirke til at de nu næsten livsnødvendige fordele ved det gode legemiljø kommer tilbage i vægtskålen.

Legepladserne er et af de sikreste steder vi kan tilbyde børnene og efterhånden også et af de eneste steder, hvor børn kan lære ”livsnødvendige” ting om sig selv og andre. Sammen med overskrifterne om ’livsfarlige’ legepladser finder vi jo også alarmerende rapporter om børn, der har problemer med overvægt, sukkersyge, motoriske færdigheder, dårligt syn, sociale kompetencer, koncentrationsevne og kommunikation - blot for at nævne nogle få eksempler.

Legepladsens aktiviteter er en del af løsningen snarere end en del af problemet!

Den seneste standard på området er en fælles europæisk standard, som blev implementeret i Danmark i 1998-99 og som har fået betegnelsen EN/DS 1176. Standarden består af en generel del 1 samt delene 2-6, som omhandler detaljekrav til specifikke redskabstyper (gynger, rutschebaner, osv.) Del 7 er vejledning for legepladsejeren og omhandler inspektion, installation og vedligehold. En separat standard DS/EN 1177 omhandler krav og testmetoder for stødabsorberende underlag. Det er vigtigt at understrege at der ikke er et specifikt EU-direktiv på området.

Legepladsen er ejerens ansvar:

Ansvar for at tredjepart ikke kommer unødigt til skade har altid påhvilet legepladsejeren. Det er der intet nyt i, men det nye er at man nu har en standard, som giver en lang række anvisninger på, hvad der kan betragtes som ’god praksis’. Der refereres til DS/EN 1176 i bygningsreglementets referencespalte og det betyder jvf. et skriftligt svar fra den daværende Bygge- og Boligstyrelse, at: ”det er ikke med henvisningen til de to standarder hensigten, at de pågældende standarder nødvendigvis skal lægges til grund, men henvisningen skal forstås som et forslag til, hvorledes det generelle sikkerhedsniveau for legeredskaber kan opfyldes. De nævnte standarder angiver, hvordan man som bygherre kan leve op til kravene, men bygherren er frit stillet m.h.t. at vælge en anden metode, forudsat, at den giver et tilsvarende sikkerhedsniveau”.

Det er den juridiske vurdering, at forpligtelsen til at byggesagsbehandle legepladser begynder med den første reference til legepladsstandarderne i Reglementet af 1995. Med andre ord bør der finde en byggesagsbehandling/godkendelse sted for legepladser, der er oprettet efter 1995.

Problemerne syntes således at opstå, når legepladsejeren skal forholde sig til den kendsgerning at mange legepladser/redskaber er købt og installeret før DS/EN 1176 blev publiceret. Et fornuftigt skridt er selvfølgelig at få foretaget en inspektion, så man får en status over evt. problemer, men alt for få legepladsejere gør sig klart at inspektionen ikke er andet end en status. De certificerede inspektører er certificeret med baggrund i DS/EN 1176 og når 'gamle' redskaber således vurderes i.h.t. den nyeste standard, så kan det forudses at hovedparten af redskaberne ikke vil kunne stå distancen.

Gamle redskaber behøver ikke at være et problem:

Det er i sig selv ikke nødvendigvis et problem, at 'gamle' redskaber ikke opfylder de nyeste krav. Det bliver først et problem, når politikerne og embedsmænd - presset af svulstige avisoverskrifter - og en måske utilstrækkelig information træffer beslutning om at alle produkter, der ikke opfylder standarden, enten skal 'opdateres' eller ryddes af vejen. Det gøres naturligvis af 'et godt hjerte', men som udviklingen har vist betyder denne 'seler og livrem' holdning, at en masse legeredskaber forsvinder fordi det er for dyrt at opgradere dem.

Over hele landet nedlægges legepladser i massevis og legeredskaber bortskaffes - med den ene begrundelse at de ikke lever op til den nye standard. Således har eksempelvis Odense Kommune annonceret at hver tredje offentlig legeplads vil blive nedlagt, fordi det er for dyrt at opgradere dem til den nyeste standard. En lignende udvikling ses desværre også i resten af Europa. Det vil sikkert interessere mange at vide, at kommissionen, der er ansvarlig for standarden og dens indhold, ikke har haft intentioner om at standarden skulle have bagudrettet virkning og at argumentet for mange af kravene og specifikationerne netop har været at de var fremadrettede - dvs. gældende for legeredskaber og legepladser etableret efter standardens implementering.

Det er værd at bemærke at mange af de ændringer, der optræder i denne nye fælleseuropæiske standard, er et resultat af forhandlingskompromisser, indgået i bestræbelserne på at harmonere de daværende nationale standarder, som f.eks. den tyske DIN 7926 og den engelske BS 5696. For Danmarks vedkommende var det DS 2342 og DS Info 37 om underlagsmaterialer.

Legepladsejerens professionelle ansvar indebærer naturligvis en forventning om at man holder sig ajour med udviklingen og inddrager evt. nye standardkrav fremkommet pga. ny viden/data, og som må skønnes at have afgørende betydning for sikkerheden. I DS/EN 1176 er der reelt set kun eet nyt krav, der opfylder disse kriterier, og det er kravet vedr. 'annoraksnorefang'. Heldigvis bliver annoraksnorene sideløbende klippet af børnenes tøj i daginstitutionerne landet over.

Dertil kommer naturligvis den helt nye standard DS/EN 1176 med krav vedr. underlagsmaterialer. Det er ikke utænkeligt at der var grund til at kigge ekstra godt på de mange redskaber, der i tidens løb er kommet ud på legepladserne dels som resultat af diverse kommunale projekter, men også i form af 'gør det selv' baserede initiativer.

Skrækscenarier og Legepladspoliti:

Hvem skal tage ansvaret? Det er det store spørgsmål og det er forståeligt, at der opstår en 'seler og livrem' holdning efterhånden som vi lader 'amerikanske tilstande' præge vore handlinger og tankegang. Udviklingen bliver naturligvis også hjulpet godt på vej, af den måde problemerne omkring legepladssikkerheden bliver kommunikeret og diskuteret på.

Mange af de inspektionsrapporter, der afleveres til legepladsejerne, indeholder side op og side ned med en lyrik, som får de små hår til at rejse sig:

"Dette redskab indeholder en hovedklemfælde som kan medføre at barnet bliver kvalt og dør."

Det er heller ikke svært at forestille sig travle småbørnsforældres reaktion, når avisoverskrifter som "Døden lurker i sandkassen", "Rutschebane kvæler børn" og "De fleste legeredskaber har livsfarlige fejl" skal skylles ned sammen med morgenkaffen og lige inden man afleverer børnene til daginstitutionen og dens legeplads.

Desværre står sådanne overskrifter ofte alene og bliver ikke fulgt op af nuancerede, faglige diskussioner, der kan bringe problemet i en rimelig proportion til virkeligheden. Dette kan bl.a. skyldes at emnet ikke indgår systematisk i pædagogseminariernes undervisning og pædagogerne således ofte er uden den viden og de argumenter, der kan sætte de reelle problemer på dagordenen og således medvirke til løsninger og holdninger, der er i alle parter interesse.

Forældrene ønsker at vide om børnene er i rimelig sikkerhed, når de leger på legepladsen.

Pædagogerne har en interesse i at legepladsen fungerer som en del af det pædagogiske tilbud.

Børnene ønsker bare at fortabe sig i legen fordi det nu engang er det børn gør bedst, og helst også uden alt for mange forbud og 'tilrettevisninger'.

Så er det jo bare pragtfuldt at det også er det, der er bedst og sikrest for dem!

I USA har jeg oplevet en utidig indgriben i legen, der antager helt groteske former. Et amerikansk universitet har således udviklet et egentligt uddannelsesprogram for børns opførsel på legepladsen. I materialet indgår piktogrammer som skal anbringes på legeredskaberne, så børnene kan se hvad de ikke må gøre. De må f.eks. ikke stå op på gyngen eller gyngte to børn ad gangen. De må ikke rutsche med hovedet først. De må ikke gå op ad stiger før andre er kommet helt op. De skal sidde ret op og holde fast med begge hænder osv. osv.

Man kunne forledes til at trække på smilebåndet, hvis det ikke lige var fordi det repræsenterer en hidtil uset og utidig indgriben i børnenes leg. Jeg kender ingen børn, der frivilligt vælger at lege iht. ovenstående regler. Disse situationer repræsenterer lige netop de situationer, hvor børn lærer vigtige ting som vurdering, valg og beslutninger mht. omgangen med risici. Det er også i sådanne situationer børnene oplever hinandens grænser og lærer om empati, hensyn og tolerance. For at runde vanviddet af hører det med til historien at børnene så også skal optræde som 'legepladspoliti' for hinanden. Det barn, der er mest nidkært mht. overholdelsen af reglerne, bliver udnævnt til 'ugens sikkerhedsstjerne' og får et diplom med navn og billede hængt op på opslagstavlen.

Sikkerheden skal ses i et afvejet forhold:

England er ligesom Danmark et land med lange legepladstraditioner og derfor har de naturligvis også haft en 'sikkerhedsbølge' i forbindelse med den nye fælleseuropæiske standards virkning på

'gamle' legepladser. Også her oplevede man de negative følger af 'seler og livrem' holdningen. Englænderne har imidlertid taget handsken op og er igennem en række initiativer - nogle med opbakning på regeringsplan - hastigt ved at opnå en holdningsændring mht. at sikkerhed skal ses i et afvejet forhold til de mange fordele et godt legemiljø udgør for børnenes udvikling, både fysisk, psykisk og socialt.

David Ball, professor og ekspert i risikovurderinger, har spillet en central rolle i denne igangværende holdningsændring - bl.a. i kraft af et researcharbejde vedr. legepladsulykker over en 10-årig periode. Projektet er publiceret af de øverste engelske sundhedsmyndigheder (HSE) og kan hentes gratis på: www.hse.gov.uk/research/

Publikationen er spændende læsning, fordi undersøgelserne bekræfter og forstærker indtryk som allerede blev fremsat af forfatteren i 1989 (Ball & King: Playground Safety, a Hollistic Approach to safety) som jvf. titlen lagde op til en mere helhedsorienteret tilgang til sikkerhed, når emnet diskuteres i sammenhæng med børns leg.

Undersøgelsens konklusioner har uden tvivl kostet søvnløse nætter hos de mest sort/hvide 'sikkerhedsforkæmpere', idet den kraftigt antyder at de millionbeløb (i engelske pund) der er spenderet på f.eks. gummiunderlag ikke synes at have haft nogen dokumenterbar effekt på legepladsulykkerne som for op mod tre fjerdedele vedkommende netop er relateret til fald.

Den statistiske kurve over antal og type af ulykker er simpelthen flad for hele 10 års perioden. Undersøgelsen slår desuden til lyd for at hvis frygten for sagsanlæg får overtaget, vil det medføre at både legepladser og redskaber vil blive 'censureret' i en sådan grad at børn vil se sig nødsaget til enten at opfinde nye og mere 'kreative' måder at bruge redskaberne på - måder der alt andet lige sandsynligvis vil kunne medføre flere ulykker. Eller det vil det medføre at nogle børn vil opsøge andre og ofte langt farligere steder for at få den oplevelse af spænding, der synes at være et af målene for legen.

Et andet af de engelske initiativer er oprettelsen af et legesikkerhedsforum, Play Safety Forum, som har formået at samle stort set alle de nationale organisationer, der har interesse/indflydelse på børns leg og udvikling. Samtlige er desuden underskrivere af et såkaldt 'statement' med et budskab om at fordelene ved børns leg langt overgår betydningen af den risiko der reelt findes på legepladserne. Det engelske initiativ har også vundet genklang udover Europa, idet der er dannet et Europæisk forum for Legepladssikkerhed. (EPSF) Hensigten er at samle de Pan-Europæiske organisationer med interesser inden for området og se om initiativer à la det engelske kan iværksættes. Risikoen for at der går langvarig 'komite' i bestræbelserne er imidlertid overhængende og antallet af legepladser og legeredskaber, der allerede er fjernet uden at der sket en egentlig vurdering af sikkerheden, men blot konstateret uoverensstemmelse med standarden, er alt for stort.

Derfor er der nu taget initiativ til et nationalt dansk forum for legepladssikkerhed. Forummet vil uden tvivl give lyd fra sig når det formelle falder på plads. Interessen for at deltage har været stor og på det første møde var mange gode tværfaglige kompetencer repræsenteret. En af de første opgaver er at undersøge mulighederne for at etablere et fælles værktøj til "risikovurdering" Et sådant redskab vil sætte os i stand til at behandle legepladser og redskaber etableret før DS/EN 1176, på en måde hvor der er fokus på de reelle sikkerhedsproblemer der måtte være på den enkelte legeplads, i stedet for at forlange en betingelsesløs overensstemmelse med standarden.

Legepladsen er et pædagogisk værktøj:

Efter at have læst den engelske undersøgelse står i hvert fald et par ting lysende klart for mig. Jeg kan nemlig ikke lade være med at tænke på dreng/pige debatten og 'de vilde drenges leg'. Hvor mange gange bliver, måske især drenge, ikke stoppet i forsøget på at nå toppen af legehuset, balancere på den udvendige side af rækværket og springe fra platform til platform? En adfærd, der er både naturlig og nødvendig for at opnå de kompetencer, som vi gerne ser vore børn erhverve.

Pædagogerne griber ind pga. 'hvad der kunne ske' og fordi fraværet af en ordentlig debat med forældre (og politikere) gør det næsten umuligt at skulle stå til ansigt med anklagen om ikke at have 'grebet ind i tide'. Det er sikkert også derfor at pædagogerne, hvis uheldet er ude, ser sig nødsaget til at fare af sted til nærmeste skadestue med banaliteter, der for ikke så længe siden blev ordnet med det 'magiske' pust og et plaster. Det er tankevækkende at skadestuerne samtidig advarer mod en voldsom stigning i antallet af indbragte småskavanker, som aldrig skulle have været indbragt.

Det er uundgåeligt at legende børn får knubs og et brækket ben eller arm vil også være en del af den pris vi nødvendigvis må acceptere for det som børnene til gengæld opnår gennem legen. Vi accepterer uden at blinke at der kan være uheld forbundet med udøvelsen af sport. Risikoen her er langt, langt større end på legepladsen. Alligevel syntes vi at sport er sundt og fornuftigt. Vi kunne ikke drømme om at anklage træneren pga. et uheld. Det var jo et uheld!

Lad det være sagt med det samme: legepladsejerne kan naturligvis ikke lade hånt om det almindelige tredjepartsansvar, som betyder at de steder hvor der etableres legemuligheder for børn selvfølgelig skal være udført med den samme kvalitet og omhu, som vi forlanger for faciliteter til voksne. Herunder hører selvfølgelig at sådanne faciliteter gennemgår regelmæssig vedligeholdelse og ikke blot overlades til vind, vejr og vandaler i årevis. Livsfarlige detaljer som stroppefælder skal naturligvis også fjernes.

Men hvorfor er vi så lidt tolerante og forstående, når der sker et uheld på en legeplads. Det være sig i institutionen, i boligområdet eller på den offentlige legeplads. Alle steder findes ildsjæle, der prøver at finde midler og skabe muligheder for leg - blandt politikere, ansatte i forvaltningerne, i boligrådets legepladsudvalg, i forældregrupper i institutionerne og sidst men ikke mindst blandt pædagogerne, der mere end nogensinde har brug for legepladsen som det pædagogiske værktøj det er. Noget tyder på, at vi måske er ved at tage modet fra dem!

Socialpædagog Mogens Tom Jensen har mere end 25 års national og international erfaring inden for legepladssikkerhed. Som tidligere ansvarlig for produksikkerheden hos et af de største internationale firmaer i branchen har han deltaget i standardiseringsprocessen siden 1982 og har rejst verden rundt med foredrag og seminarer. Han er en af initiativtagerne til den første danske standard og har deltaget i CEN forhandlingerne, senest som dansk delegationsleder.

*Artiklens forfatter har nu selvstændig konsulentvirksomhed under navnet "LegeStafetten".
Mailadressen er mtj@legestafetten.dk
Webadressen er www.legestafetten.dk*